

**RAQAMLI AKTIVLARNI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI,
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TAJRIBASIDA**

Maxsudov Shaxboz Abdulatif o'g'li

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida raqamli aktivlarni himoya qilish mexanizmlari, shuningdek ushbu mexanizmlar O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi misolida huquqiy va institutsional tahlili keltirib o'tiladi. Xususan Raqamli aktivlar ya'ni raqamli kontent, NFT va kripto valyutaning tushunchasi, huquqiy maqomi va zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni yoritib beriladi. Shuningdek, mamlakatimizda kriptoaktivlar muomalasini tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza, jumladan, tegishli qonun hujjatlari va vakolatli organlar faoliyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Raqamli aktiv, huquqiy maqom, himoya mexanizmi, NFT

Abstract: This research examines the mechanisms for the protection of digital assets, as well as provides a legal and institutional analysis of these mechanisms based on the legislation of the Republic of Uzbekistan. In particular, the study explores the concept of digital assets, including digital content, NFTs, and cryptocurrencies, their legal status, and their role in the modern economy. Furthermore, the research reviews the regulatory framework governing the circulation of crypto-assets in the country, including relevant legal acts and the activities of authorized state bodies.

Key words: Digital content, legal status, protection mechanisms, NFT

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida, O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni va kripto-aktivlar aylanmasi sohasini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Shu sababdan raqamli muhitning huquqiy maqomi, himoya mexanizmlarning to'liq tartibga solish, qonun normalarinig to'liq tadbiiq etilishi masalasi yuzasidan, xususan kripto aktivlar aylanmasi, kripto birja faoliyati to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari qabul qilinib tartibga solinmoqda. Ammo ba'zi bir huquqiy jihatdan maqomi tartibga solinmagan raqamli aktivlar, ya'ni NFTning huquqiy maqomi, mulkiy statusi ham qonunchiligimizda belgilanib o'tilmagan.

Ushbu tadqiqotda raqamli aktivlarning huquqiy maqomi o'rganildi va himoya mexanizmlari qanday tadbiiq etilishi ko'rib chiqildi. Kripto-aktivlar aylanmasi sohasini yanada takomillashtirish muhim vazifa deb belgilanib investitsiyaviy va tadbirkorlik faoliyatining turli shakllarini rivojllantirish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorida kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi faoliyatni xususan mayning, smart-kontrakt, konsalting, emissiya, ayirboshlash, saqlash, taqsimlash, boshqarish, sug'urtalash, shuningdek, ma'lumotlarning taqsimlangan reyestri texnologiyalarini joriy etish va rivojlantirishni maqsad qilgan.

Raqamli aktiv raqamli shaklda yaratiladi hamda saqlanadi va u aniq qiymatga ega bo'ladi. Raqamli aktivlar oddiy ma'lumotlar va tasvirlardan tortib, kriptovalyutalargacha bo'lgan keng qamrovni o'z ichiga oladi. Texnologik taraqqiyot natijasida ushbu aktivlarning ommaviyligi va qiymati tobora ortib

bormoqda. Raqamli aktivlar mohiyatini tushunish — blokcheyn va kriptovalyutalar orqali yuzaga kelgan egalik huquqi, qiymat hamda o‘zaro aloqalarning yangicha talqinlarini o‘rganishni anglatadi.

O‘zbekistonda raqamli aktivlar (kripto-aktivlar) sohasi juda dinamik rivojlanmoqda va 2026-yilga kelib qonunchilik bazasi ancha shakllanib ulgurgan. Bu sohadagi asosiy tartibga soluvchi organ — Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (NAPP) hisoblanadi.

O‘zbekistondagi joriy huquqiy holatni quyidagi asosiy normativlar va qoidalarga bo‘lish mumkin, PQ-3832-sonli Prezident Qarori (2018-yil 3-iyul) Raqamli iqtisodiyot va kripto-aktivlar aylanmasi sohasini rivojlantirishning huquqiy poydevorini qo‘ygan asosiy hujjat. O‘RQ-866-sonli Qonun (2023-yil sentyabr) Kripto-aktivlar aylanmasi sohasida litsenziyalash va ruxsat berish tartiblarini qonun darajasida mustahkamlagan. 3380-2-sonli NAPP direktori buyrug‘i (2026-yil mart oyida ro‘yxatga olingan): Kripto-aktivlar provayderlari faoliyatini litsenziyalash tartibiga kiritilgan eng so‘nggi o‘zgartirishlar.

Jismoniy Shaxslar Uchun Asosiy Normalar O‘zbekiston rezidentlari uchun bir qator qat’iy qoidalar mavjud, Faqat milliy provayderlar O‘zbekiston fuqarolari kripto-aktivlarni sotib olish, sotish yoki ayirboshlash operatsiyalarini faqat O‘zbekistonda litsenziya olgan milliy xizmat ko‘rsatuvchi provayderlar (kripto-birjalar, kripto-do‘konlar) orqali amalga oshirishlari shart. Xorijiy platformalar taqiqi, litsenziyasiz xorijiy birjalarda savdo qilish qonunga xilof hisoblanadi va ma'muriy, jinoiy javobgarlikka sabab bo'lishi mumkin. To'lov vositasi emas, Kripto-aktivlar O‘zbekiston hududida to‘lov vositasi sifatida foydalanilishi

mumkin emas (ya'ni, non yoki kiyim uchun kriptoda to'lab bo'lmaydi), biroq ular mulk obyekti sifatida tan olinadi. Soliq imtiyozlari, Kripto-aktivlar bilan bog'liq operatsiyalardan olingan daromadlar jismoniy va yuridik shaxslar uchun soliqqa tortilmaydi.

2026-yildan boshlab O'zbekiston raqamli aktivlar bozorini yanada kengaytirishni boshladi, stabilkoinlar (Stablecoins), 2026-yil 1-yanvardan boshlab "tartibga soluvchi qumloq" (sandbox) doirasida stabilkoinlardan ma'lum to'lov jarayonlarida foydalanish sinovdan o'tkazilmoqda. Tokenizatsiya, aksiyalar va obligatsiyalarni tokenizatsiya qilish (raqamli qimmatli qog'ozlar) bo'yicha huquqiy mexanizmlar joriy etilmoqda. TIFC (Tashkent International Financial Centre): 2026-yil mart oyidagi 48-sonli Prezident Farmoni bilan yangi tashkil etilgan Toshkent xalqaro moliya markazida raqamli aktivlar uchun maxsus huquqiy rejim belgilangan. Mayning faoliyati bilan faqat yuridik shaxslar shug'ullanishi mumkin. Maynerlar faqat quyosh fotoelektr stansiyalari orqali ishlab chiqarilgan elektr energiyasidan foydalanishlari shart (yoki davlat tarmog'idan foydalanganda yuqori tariflarda to'lov qilishadi). Barcha mayning qurilmalari NAPP ro'yxatidan o'tkazilishi shart.

Sud amaliyotining katta qismi hozirda noqonuniy aylanma va mayning bilan bog'liq. Noqonuniy platformalar: 2025-yil yakunlariga ko'ra, Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (NAPP) tomonidan 3000 dan ortiq noqonuniy resurslar bloklangan va ularning operatorlariga nisbatan sud organlari orqali jarimalar qo'llanilgan. Noqonuniy mayning sababli, Sudlarda MJTKning 155⁴-moddasi (Kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi qonunchilikni buzish) bo'yicha ko'plab ishlar ko'rilmoqda.

Bunda asosiy e'tibor litsenziyasiz faoliyat va elektr energiyasidan noqonuniy foydalanishga qaratilgan. P2P savdolari, oxirgi yillarda "Binance" yoki boshqa xorijiy platformalarda P2P usulida kripto-aktiv sotgan yoki sotib olgan shaxslarga nisbatan ma'muriy qamoq yoki jarima jazosi qo'llanilishi bo'yicha ko'plab sud qarorlari chiqdi.

O'zbekistonda raqamli aktivlar, xususan NFT va kripto-aktivlarning huquqiy tartibga solinishi so'nggi yillarda "taqiqlash" bosqichidan "institutsional integratsiya" bosqichiga o'tdi. 2026-yil holatiga ko'ra shakllangan huquqiy manzarani quyidagicha umumlashtirish mumkin:

Birinchiidan, raqamli aktivlarning huquqiy tabiati rasman tan olindi. O'zbekiston qonunchiligida kripto-aktivlar va NFTlar to'lov vositasi hisoblanmasa-da, ular fuqarolik huquqining obyektini (mulk) sifatida e'tirof etiladi. Bu holat sud amaliyotida ushbu aktivlarning o'g'irlanishi yoki firibgarlik yo'li bilan o'zlashtirilishini "moddiy zarar" sifatida baholash va jabrlanuvchilarning huquqlarini himoya qilish imkonini berdi.

Ikkinchiidan, sohada qat'iy davlat nazorati o'rnatildi. Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (NAPP) tomonidan amalga oshirilayotgan litsenziyalash tizimi bozorni shaffoflashtirdi. Ma'muriy va jinoiy javobgarlikning (MJtK 155-4-moddasi) joriy etilishi foydalanuvchilarni xalqaro norasmiy platformalardan milliy, himoyalangan ekotizimga o'tishga undadi. Bu esa kiberjinoyatchilik xavfini kamaytirish va iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Uchinchiidan, yangi tendensiyalar va xalqaro hamkorlik ijobiy rivojlanmoqda. Toshkent xalqaro moliya markazi (TIFC) doirasidagi maxsus



huquqiy rejim hamda "tartibga soluvchi qumloq" (sandbox) mexanizmlari O'zbekistonni mintaqaviy raqamli xabga aylantirmoqda. Stabilkoinlar va aktivlarni tokenizatsiya qilish bo'yicha tajribalar an'anaviy moliya va blokcheyn texnologiyalari o'rtasidagi masofani qisqartirmoqda.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, O'zbekiston modeli — bu innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va qat'iy davlat nazorati o'rtasidagi balansdir. Kelajakda intellektual mulk obyekti sifatida NFTlarning huquqiy maqomini yanada aniqlashtirish va sudlarda blokcheyn ma'lumotlaridan foydalanish metodikasini takomillashtirish soha rivojining asosiy drayveri bo'lib qoladi.